

# BISERICA ȘI ȘCOALA

REVISTĂ BISERICĂȘCĂ-CULTURALĂ  
ORGAN OFICIAL AL EPARHIEI ORTODOXE ROMÂNE A ARADULUI

APARE DUMINECĂ

DIRECTOR:  
Icon. Stavr. Dr. GH. CIUHANDU

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA  
ȘTR. EMINESCU 18



## După sfintele sărbători

Trecură sfintele sărbători : ale Nașterii și Botezului Domnului și, între ele, Anul nou.

Sărbători de iarnă, cum am zice, când natura doarme, iar sufletul poporului nostru de țărani, descătușat de grija și ostăneala gliei, își caută o satisfacere mai din adins a vieții sale sufletești: *Este setea lui după mister și spiritualitate; este pornirea lui tainică spre a crede.*

Trecură sfintele sărbători, cu bisericile mai pline de credincioși și cu rugăciuni mai stâruitoare; cu cântări mai podobnice și cu fum de tămâie mai bogat, poate, decât alta dată. *Ritualismul* nostru, care vrea — dar *nu* poate — să țină pe deplin locul a ceea ce este cuprinsul și rostul spiritual al unei religii, în viața indivizilor ca și în cea a popoarelor.

Trecură sărbătorile strălucite de *poezia colinzilor*; cu „irozi” și „Leru-mi-Doamne”, cu plugușor și sorcovă și cu alte credințe și obiceiuri, adânc înrădăcinate în viața poporului nostru.

Trecură sărbătorile, cari se înnoesc, se repletează an de an... dar rămâne problema lor de conținut, cu întrebarea: dacă aceea sete de mister și de spiritualitate — pe care o simțim și vedem reinviind în popor după cutremurările sociale actuale și după împăgânirea modernă — *mai pot, sau nu*, să fie satisfăcute numai cu ritualismul tradițional și cu străvechile tradiții și obiceiuri naționale, cu rădăcini, uneori, mai vechi decât ivirea însuși Creștinismului ?

Iată întrebarea. Iar noi răspundem — pelângă toată prețuirea elementului tradițional religios și de folclor, indisolubil unite în viața poporului nostru de până aci — că atâta numai, nu mai ajunge pentru a garanta consistența sufletului și rezistența vieții românești pentru viitor.

Și dacă trăinicia vieții religioase și naționale românești de până aci au fost garantate tocmai prin conservarea, statică am putea zice, a elemen-

tului religios - ortodox, firește, viitorul ne cere să rămânem în același făgaș tradițional al moștenirii noastre duhovnicești, dar în forme dinamice cât mai pronunțate, prin sporirea activismului în domeniul vieții noastre spirituale

Ritualism și colinzi, oricât de frumoase, ele nu mai ajung. Ne trebuie spiritualitate mai pronunțată: mai adâncă și mai vie, mai conștientă și mai efectivă. Ea trebuie să plece de la *conștiințele preoțești* — consolidate prin o cât mai solidă, cultură generală și mai ales teologică și așezate pe stânca de granit a unei vieți de o curăție apostolică. pilduitoare fără discuție pentru masele populare.

De sigur, în sprijinul acestui factor primar, care este conștiința preoțească, fiind ea un element subiectiv în slujba altarelor și a pastorației sufletești, mai sunt și multe altele de făcut în ordinea obiectivă a lucrurilor.

Dar, pentru acum, ca un reflex al sfintelor sărbători trecute, pline de atâta poezie religioasă și de folclor național, ținem să indicăm aci d'abia punctul *inițial* al problemei, de introducerea procesului nostru de refacere duhovnicească pe înțelesul și după necesitățile vremurilor nouă.

Fie, ca aceste gânduri de după sărbători să trezească o preocupare statornică în cugetul fraților preoți cu privire la dubla și inseparabila misiune: religioasă - ortodoxă și națională, de a evada din ritualism spre cât mai multă spiritualitate.

Așa se vor împlini cuvintele dumnezeiești: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor...”

Potențierea spiritualității ortodoxe în conștiința Clerului, îi va spori prestigiul și capacitatea de afirmare și, în aceeași vreme, va satisface și setea de mister a poporului, dând temelie statornică și vieții noastre naționale.

## Intoarcerea la simplitate

De Pr. Ilarion Felea

Unul dintre marii nostri scriitori contemporani, vorbind despre Moldovenii voevodului Ștefan cel Mare, le face o caracterizare, ce nu știm dacă se potrivește vremilor de atunci, dar se potrivește foarte bine vremilor noastre, pentru tot neamul românesc.

Spune scriitorul, că Moldovenii erau un popor al faptelor, un popor „prea viol și prea mobil ca să asculte numai de vorbe“. Era vestită vitejia și dragostea lor de moșie și erau convinși, că „nu-i lege creștinească mai dreaptă și mai bună decât a Moldovenilor“. Dar erau în firea și viața lor și lucruri ciudate, predonice. Căci „acești Moldoveni, deși își puneau inima și viața lor pentru Hristos, ascultau zâmbind muștrările călugărilor și preoților, pentru puțina lor credință, pentru neînfrânarea în posturi și pentru sfintele biserici goale. Vodă cu oștile, popa cu babele“ asta era o vorbă foarte păcătoasă a lor.

Atunci, ca și acum, poporul român trăia din fapte și mai puțin din vorbe. Este un adevar, pe care îl verificăm la tot pasul. De pildă, să luăm o parohie în care se zidește o biserică: tot poporul se mișcă, luptă și e gata de orice jertfă. Fiecare ajută cum poate și cu ce poate: unii cu brațele, alții cu carele, alții cu banii. Tineretul e bucuros să vină la repetițiile corului, femeile să lucreze la înzestrarea și infrumșetarea bisericii, bărbații la sfat și la lucru. Toți, din tot sufletul... Vine sărbătoarea sfințirii, biruința și bucuria. Apoi demobilizarea generală și biserica rămâne, în scurtă vreme, mai mult goală de credincioși după vorba: „Vodă cu oștile, preotul cu babele“.

Fapta mare, deși cu greutate, se face mai ușor, decât datoriile mici. E mai ușor să zidești o biserică, decât s'o umpli de închinători.

De unde aceasta ciudățenie? Poporul e convins, că are o lege bună și că-i trebuie biserică. De aceea, nu stă la îndoială, când trebuie să și-o apere sau ajute la răspândirea ei mari. Dar când e vorba să și îndeplinească datoriile mici față de ea, atunci o mai slăbește. Și așa se întâmplă aproape cu toate inițiativele mari, de renaștere sufletească a neamului. Incep cu deosebită însuflețire și cad, aproape fără excepție, în declin. Exemple se pot da destule.

Cari sunt pricinile acestor stări de lucruri? Sunt multe. Amintim aci una singură.

Via religioasă și morală are ceva din

principiul vaselor comunicante. Apa se prezintă la același nivel în toate vasele, prin cari comunică. Nu se pot vedea decât ca excepții, parohii sau biserici, în cari viața sufletească să se ridice peste nivelul comun al vieții religioase și morale. O parohie nu se deosebește mult de vecina ei, în privința vieții creștinești, chiar dacă deosebirea între vrednicia preoților lor ar fi ca între cer și pământ. Nu poate sta alături o parohie de sfinți, cu una de diavoli. Compromisul este inevitabil. Imprumuturile în bine și în rău se fac reciproc și astfel nivelul va fi cam același, într-o parte și în alta.

Când într-o parohie se desfășură o activitate mai vie, — cum e cazul cu zidirea unei biserici sau cu desfășurarea unei mai active lucrări misionare, — ea depășește momentan ceea ce este comun, în jurul ei, dar — durere — nu se poate menține la înălțimea sau intensitatea ajunsă, fără ca aceeași efortare să o facă și vecinele ei. E ceea ce ar face apa dintr'un vas, care ar încerca să se ridice peste nivelul apelor comunicante, ceea ce-i imposibil. Numai printr'o bruscare momentană este posibil, ca apa într'un vas să se ridice mai sus decât în celelalte vase. Numai printr'o bruscare momentană, viața religioasă și morală dintr'o parohie, se ridică mai sus decât în parohia vecină. Normal este ca viața duhovnicească, — ca și apa sau temperatura, — să fie într'un ținut cam la același nivel.

Păstorii, cari cred că pot birui logica acestei realități și luptă ca să se ridice în mod forțat peste nivelul la care se odihnesc vecinii lor, se înșală singuri, culeg desiluzii cu grămada și întâlnesc în față la fiecare pas „Moldovenii“ păcătoși, cari le ascultă, zâmbind, muștrările.

Ce-i de făcut? Cum ne vom ridica din vâltoarea acestei vieți, în care ne sbatem neputincioși? Printr'o reformă morală în capite et membris. Mai ales *in capite*. Fără aceasta sunt zadarnice toate vorbele, toate ordinele, toate năzuințele de îndreptare. Deci, *dela noi* să începem moralizarea!

Astăvară am vizitat un preot bătrân, care, în parohia lui și în jur, s'a făcut vestit prin viața austeră ce o duce. Ce m'a surprins mai mult în viața lui era, de o parte, stăruința în rugăciune și, de alta, voința lui neînduplecată de-a-și strânge mijlocul cu o curea.

— De ce te strângi așa tare cu cureaua, unchiule? — l-am întrebat eu mirat.

— Mă port aspru cu mine, nepoate. Căci nu-i frumos ca un preot să fie burtos, — mi-a răspuns el scurt și clar.

Fapta aceasta se pare, că este cât se poate de grăitoare. Căci ne întrebăm: Unde suntem de vremea sfântului Ioan Botezătorul, care trăia în pustie, dedicat unei pilduitoare vieți austere? Sau de vremea Mântuitorului, care umbla desculț și în capul gol? Sau a cuvioșilor și sfinților, cari prin virtuțile lor severe s'au ridicat deasupra oamenilor și a timpului? Ce s'a ales de votul traiului călugăresc în sărăcia de voie bună? Câți din ceata călugărilor, numiți așa de frumos „chip îngeresc“, mai trăesc astăzi de bună voie în sărăcie?

Noi vrem să fim misionari, dar folosindu ne de toate avantajile și conforturile civilizației moderne. Vrem de pildă, să vorbim sătui, despre binefacerile cumpătării; sau descindem dintr'o mașină de lux într'un sat, în care vrem să combatem... luxul. Dar „aiasta nu se poate“...

E cu neputință să se mai miște cu ceva o inimă împietrită în nepăsare sau necredință, fără puterea exemplului bun. Și exemplul bun începe cu viața trăită după virtuțile biblice, după voturile făcute, când am intrat în apostolatul evangheliei. Cu alte cuvinte, renașterea morală și religioasă a societății: în care trăim, începe cu întoarcerea noastră sinceră, a tuturor celor duhovnicești, la viața simplă, cumpătată și apostolică.

Altfel și mai departe, „Moldovenii“ noștri vor primi numai cu zâmbet muștrările și îndemnul nostru la o viață trăită mai creștinește.

## Lumea păgână și cea creștină

De: Prof. Constantin Rudneanu

Lumea păgână este caracteristica lumii antice; toate popoarele își au zeii lor specifici la cari se închină. Ei apar ca niște adânci realități ale unor timpuri trecute, necesitatea lor a fost cerută de toți aceia, cari aveau dorința unei vieți mai bune.

Zeii sunt variați ca înfățișare, înțelegere, cu diferite roluri, ei sunt invocați mereu în toate manifestările zilnice ale cetățenilor — preamăriți uneori, iar altedăți izgoniți din cetate, ca ceva rău. Teologia lumii antice e variată și foarte întunecată, din ea putem vedea adâncă umilință a omului față de ființele despotice. Despotismul este caracteristica religiunilor din anticitate.

Numărul zeilor este imens, numai Roma avea în epoca primitivă 30.000. Cu drept cu-

vânt spunea un scriitor roman, că mai repede poți să te întâlnești pe stradă cu un zeu, decât cu un om.

Cultul religios era atroce, adeseori consta din acele sacrificii umane, pline de „barbarie“, grosolane, înfiorătoare ca înfățișare, neînțelese de timpurile noastre. Superstiția îmbinată cu cele mai bizare obiceiuri erau comune atâtor triburi din Apus și din Răsărit.

Intr'o vreme când Roma putea să se mândrească cu acel cult oficial al lui Augustus, care servea la consolidarea tuturor cetățenilor, unde împăratul în diferite orașe ale provinciilor își avea „flamini“ săi — credința a început să fie șovăielnică, iar religiunile din Orient au început cu încetul să-și facă loc atât la Roma, cât și în alte părți ale imperiului. Lumea păgână din imperiul roman a fost atrasă de fastul misterios al Orientului. Acolo în lumea Orientului găsiu nouitate, fast, cult, dogme etc.

Filosofia veche a avut în vedere idealul filosofilor greci, a vechilor înțelepți ai Grecilor, cum au fost Socrates, Platon, Aristotel. Grecii vedeau în cetate o instituțiune fundată pe natură, dar realizată prin dibăcia omenească. Grecul descoperă în sufletul său facultatea de a concepe și de a realiza armonia. Și această idee — spune Boutroux — este baza moralei elenice.

Lumea păgână însă, s'a nărui, datorită păcatelor diferite în cari se sbătea; o nouă lume, cu o altă morală mai perfectă ca și cea din antichitate, avea să talmăcească lumii scopul și senzul profund al existenței, al unei existențe bazate pe o viață exclusiv spirituală și cerească.

Universalitatea ideilor morale, ca și viața interioară propogată de monoteismul lumii creștine, trece peste cercul strâmt al cetății, distincțiunilor și al națiunilor. Unica cetate valabilă în lumea creștină, este „Cetatea lui Dumnezeu“, cea sfântă și nebriuită.

Lumea creștină, înseamnă apariția lui Iisus Hristos, adică a Fiului lui Dumnezeu — ea este totodată și renașterea omenirii din păcat, fiindcă față de profețiile anterioare Iisus Hristos a venit în lume, pentru ca să plinească misiunea dela Tatăl Cereșc — *mântuirea neamului omenesc*.

Doctrina, adică învățătura creștină e revelată. Ea n'a fost creată de filosofi, ea e produsul credinței, venită de sus, și a entuziasmului — e însăși viața și faptele făcute de Fiul lui Dumnezeu, de aceea ea a fost întâi simțită și trăită.

De veacuri de-a rândul Evreii așteptau un rege după dorința Celui Etern, care trebuia în urma unei împărății înmești să as'gure, chiar cu ajutorul lui Dumnezeu, triumful definitiv al rasei evreești. Dar Iisus Hristos a interpretat profețiile Evreilor, într'un senz cu totul spiritual și suprapământesc. Împărăția lui Dumnezeu, pe care El o anunță, este domnia lui Dumnezeu în suflete, este aceea pe care fiecare om poate să o înfăptuiască prin credință, dragoste și virtute. Dumnezeu poate sălășlui în noi, dacă ținem la El (Luca XVII, 20-21).

Bogăția minunată a complexității lui Iisus Hristos, este perfect unificată în persoana lui.

Religia creștină este lumea nouă, care se găsește scrisă în cărțile sfinte: tot ce a făcut Iisus Hristos. A vedea altceva în Biblie, înseamnă a nu avea ochi, sau a fi împietrit la inimă, cum ne spune un istoric al religiei creștine.

Lumea creștină este esența vieții și a lucrurilor săvârșite de Iisus Hristos. *Nașterea* și *moartea*, mai bine zis *Învierea* Lui, cuprind toată istoria Creștinismului.

Creștinismul nu trebuie privit prin prisma iudaică, fiindcă el s'a eliberat și s'a oferit imediat și păgânilor, iar aceștia n'au trecut nici odată prin sinagogă.

Lumea creștină, în deosebire de cea păgână, e lumea ajutorului reciproc: creștinul în fiecare frate al său vede un „ajutor” pentru existența vieții sale, așa cum ne spune sf. Apostol Pavel: „Blândețile voastre să se facă știute tuturor oamenilor. Domnul este aproape”, (Filipeni, IV, 5).

### Oameni de demult:

#### Invățătorul Protasie Givulescu

Mereu ni se impunează figurile de venerabili dascăli confesionali, cari, prin munca lor de luminarea satelor, au întregit opera duhovnicească din viața noastră de robie milenară.

Nainte cu câteva săptămâni ni a dispărut și *Protasie Givulescu*, omul de omenie, învățătorul plin de râvnă și bun creștin, care a stat și în privința luptelor naționale din trecut, alături de luptătorii noștri de pe vremuri.

Născut la 1860, a activat în școală timp de cinci decenii, iar în cursul activității dascălești, autoritatea eparhială l-a distins în mai multe rânduri cu delegația de comisar consistorial pentru examenele Școlii primare confesionale.

Rămas credincios străduințelor culturale și naționale și după trecerea în pensiu, s'a afirmat pururea ca un strădălnic ajutor în munca pentru prosperarea Sfintei Biserici, căreia l-a slujit prin apostolatul școlar.

Alături de fiii buni și distinși intelectuali, pe cari l-a crescut, organul eparhial, prin acele șire de pomenire, încă îi aprinde o lumină de pomenire și de recunoștință.

## Despre ce să predicăm

**Duminică, 17 Ianuarie**, luând ca bază Evanghelia cu cei 10 leproși, vom vorbi despre **lipsa de recunoștință a omului față de Dumnezeu**.

Numărul de 10 în V. T. era un număr universal, ce însemna întreaga lume.

Dumnezeu este binefăcătorul tuturor oamenilor, din aceștia însă abia unii se gândesc să-l mulțumească pentru binefacerile Lui. Și aceștia de obicei sunt cei păcătoși și disprețuiți.

Întâmplarea cu cei 10 leproși s'a petrecut în Samaria, o provincie, despre al cărei locuitori evreii credeau că n'ar avea nici un drept la mântuirea adusă de Messia, fiindcă nu se închinau la templul din Ierusalim.

Mântuitorul, care în repezite rânduri a vestit că a venit să mântuiască nu numai pe evrei ci și pe păgâni, vindecă de lepră, pe lângă 9 evrei, și pe 1 samarinean, ceace înseamnă că de binefacerile mântuirii se vor împărtăși și neuidei'.

Cei 9 evrei, fii ai poporului ales, primesc vindecarea de lepră dela Messia, dar nu le trece prin minte să-i mulțumească. Messia e doar dator să facă totul pentru dânșii. Mândria oarbă îi ține în ghiarele ei. Cel de al zecelea, samaritanul străin, știind că el nu are nici un titlu de drept la ajutorul lui Messia, e adânc impresionat de binefacerile primite, o știe prețui și căzând în genunchi mulțumește Mântuitorului. Deodată cu vindecarea de lepră sufletul lui află mântuirea.

Lepra este cea mai înfricoșătoare boală în Orient. Ea atacă întreg corpul și se încuibă în încheeturi. Tot corpul e acoperit de o pojghiță, sub care e puroiu. Nu există leac contra leprei. Bolnavii sunt scoși să moară în câmp. După ce li se desprind membrele corpului și cad de sine, bolnavul se stârșește în mijlocul celor mai cumplite chinuri.

Lepra este în biblie semnul păcatului. Și păcatul infectează toate ce'e a'e omului, apoi la urmă îl duce la moarte.

În aceeași Duminică, alături de Evanghelia cu cei 10 leproși se citește Apostolul dela Colos. 1<sub>12-14</sub> care dă un minunat înțeles Evangheliei.

Așa se spune, că „mulțumim Tatălui, celui ce ne-a învrednicit pe noi să luăm parte la moștenirea sfinților, întru lumină. El ne-a scos de sub puterea întunerecului și ne a strămutat în împărăția Fiului iubirii sale”.

Pentru opera de mântuire, ce s'a petrecut din nou în mod simbolic la sărbătorile de curând trecute, noi trebuie să ne umplem de recunoștință către Dumnezeu Tatăl, care „așa a iubit lumea, încât a dat pe Fiul său Unul-Născut, pentruca oricine care crede într'ănsul să nu piară ci să aibă viață veșnică”. (Ioan 3<sub>16</sub>).

Timpul de după aceste sărbători trebuie petrecut

cu gândul la tot ce a făcut Dumnezeu pentru noi. Să ne punem apoi întrebarea: Căutăm noi măcar să cunoaștem pe acest Dumnezeu, Tată-iubitor, și să facem din voiața lui legea vieții noastre? Oare nu suntem și noi ca cei 9 leproși, care odată vindecați se simt rușinați de a se mai gândi la mulțumită? Cu ce drept pretindem noi toate dela Dumnezeu?

Nerecunoștința și între noi oamenii este una din cele mai urite fapte, pe care o disprețuim. Omul nerecunoscător e mic la suflet, făjarnic, mârșav. Nu poți aștepta nimic bun dela dânsul. E numai chip de om, fără suflet.

Nerecunoștința noastră față de opera de mântuire, săvârșită de Dumnezeu pentru noi, ne pune în primejdie însăși mântuirea noastră. Pe ceea ce nu punem preț, de acela nici nu grijim.

Numai din simțământul de recunoștință către Dumnezeu, binefăcătorul tuturor, încolțește iubirea față de El, și numai în raportul de iubire necontenită cu dânsul află sufletul nostru fericirea.

## Inălțați Sion Banatului!

Cuvântarea dlui Dr. Cornel Corneanu rostită în numele Banatului, la sfințirea temeliei bisericii catedrale din Timișoara, la 20 Decembrie 1936.

*Prea Sfințite Părinte, Cucernici părinți, Domnule Președinte al Senatului, Domnilor Miniștri, Iubiții mei frați bănățeni,*

Sfințirea temeliei acestei sfinte biserici este binecuvântată de nădejdea împlinirii celui mai de căpetenie postulat al Banatului: *restaurarea istoricei vlădicii a Timișorii*

Stăpânirea străină a bară avânturile românești ale sufletului bănățean, aureolat de inegalate sacrificii pentru reînvierea acestei vlădicii. Iar *întregirea* întârzie, și după 18 ani de viață națională, să dăruiască și Banatului o *desăvârșită înviere*.

Și s'au irosit multe energii și s'au topit multe vieți și s'au cheltuit multe averi, de când această restaurare constituie primatul preocupărilor și cerințelor noastre naționale. Au apus în mormânt și mitropolitul Andrei Șaguna, și protopopul Timișorii Meletiu Dregheciu, cum au asfințit și Alexandru Mocsonyi, Vicențiu Babeș, Pavel Rotariu, Emanuil Ungureanu ș. a. Au apus cu visul lor... neîmplinit, întocmai ca și tribunul Eutimie Murgu, ca marele Andrei Mocsonyi, ca doctorul Pavel Vasici, ca mecenatele Emanuil Gozdu, ca istoricul Nicolae Tincu Velea, tot atâția îndrăzneți luptători pentru desrobirea neamului prin emanciparea bisericii strămoșești de sub ierarchia străină și desnaționalizatoare.

În congresul național bisericesc dela 1900, Vicențiu Babeș anunța comandamentul: „...oameni să

*fim și totul vom câștiga*, căci e interesul nostru și al statului. *Solidari să fim! Să vrem și vom putea.* Spirit și avânt să avem, mijloacele vor încurge..“

Da, fraților, e în interesul nostru și al statului nostru, pe veci întregit, că aici la răscrucea celor trei frontiere, să se consolideze brăul de oțel al neamului, de care s'au sfărâmat în cursul veacurilor toate opiniile de cutropirea Românismlui.

Nici odată însă n'au fost mai intense aceste opinii, ca în aceste zile de nouă încercare a virtuților străbune. Nici odată acest brău de rezistență națională nu a avut nevoie de mai mult *suflet românesc*, și în primul rând de *suflet bănățean*, ca astăzi. Or, acest suflet ni-l dă cu adevărat numai legea noastră strămoșească, care aici de două secole nu-și mai are Sionul său, distrus de invazia turcească și de îndrăzneța infiltrație *slavă*, ocrotită întotdeauna de politica Vienei și a Budapestei.

Dar... „ceice urăsc Sionul“... Banatului, „rușinați vor fi de Domnul..“

Reclădirea lui — îndrumătorul nostru de peste veacuri, Vicențiu, Babeș o mai condiționează și *de solidaritatea bănățeană*. Precursorii noștri, martirizați în lupte naționale și bisericești, au biruit prin ea.

Și și noi vom *izbândi*, dacă vom fi *oameni* și dacă vom fi *solidari*. Și noi vom *putea*, dacă *vom voi*. Căci *suflet și avânt* avem, iar *mijloacele* încurg, cum o dovedește și piatra cea din capul unghiurii, temeluită astăzi cu dărnicie voivodală *numai* din prisosul nostru bănățean și sfințită cu aleasă cucernicie de vlădica acestor plaiuri, Prea Sfințitul Andrei.

Ca Sfântul locaș, fundamentat *astăzi*, să poată adăposti *măine* restaurata vlădicie a Timișorii, mai avem nevoie numai de *solidaritate*.

*Si blestemul Cerului coboare-se peste toți acela, cari distrug această solidaritate bănățeană, trădând tradiția și dărâmand Cruci păstrătoare de neam și de lege.*

Banatul, la a cărui desrobire ați contribuit ca istoric, alături de Ion I. C. Brătianu, și DV. domnule președinte al Senatului, vă este recunoscător pentru proptirea sfintelor noastre strădanii, de a ne reinvia vlădicia Timișorii și a ne menține pe cea străveche dela Caransebeș, încărcată de slava ce'or șasesprezece veacuri trecute.

Dar în această mărită zi de prăznuire bănățeană, rugămintea noastră se îndreaptă și către onoratul Guvern al Țării, cerându-i să deie *în sfârșit* și Banatului cununa recunoștinței, pentru tot ce a dat el Neamului și României, întregită și prin jertfele noastre.

Frați creștini, „să se lipească limba noastră de grumazul nostru, de nu ne vom aduce aminte de Tine, de nu vom pune înainte... Banatul.., ca întru începutul veseliei noastre — naționale și ortodoxe — din România întregită.. aliluia!“ (Psalm 136 v. 5)

Așa să ne ajute Dumnezeu!

## Efectele pastoralei de Crăciun la Milova

Correspondența de mai jos o publicăm pentru cuprinsul ei frumos, cât și pentru forma scurtă, ce poate fi imitată și de alții — preoți și învățători — cari vor avea de a ne face comunicări.

Ținem să adăogăm, că P. Sf. S. mulțumește bucuros străduitorilor dela Milova, cari — bine înțeles, pe lângă preotul locului — sunt: maica preoteasă Paraschiva Ganea, dascălița Elena Șirian, cantorii Pavel Drăgănescu și Nicu Șirian, episcopul Iancu Ardelean, ca membri ai comitetului misionar dela Milova. Iată informația:

După serviciul fastuos al prasnucului Naște Dor-nului, locuitorii comunei Milova mergeau în grupuri dela biserică spre vetrele lor familiare.

Nici într'un an nu s'a discutat cu atâta mulțumire asupra pastorelor trimise dela sft. Episcopie și nu s'a vorbit atâta bine de ele, ca și în prasnucul trecut.

Cuvintele înțelepte al P. S. Sale Andrei au legat întru atât atențiunea auditorilor, de părea, că pe El îl auzeau în mijlocul lor. Cei vizați și atinși în acea pastorală, s'au pus pe gânduri.

Vădit mișcați și coriștii, au cântat cu mai multă insuflețire, iar venitul curat al șezătoarei culturale din a doua zi de Crăciun — în suma de 500 Lei — l-au cedat, întreg, sfintei biserici.

Dar nu numai asupra lor s'au resfrânt sfaturile părintești al P. S. Sale.

Maica preoteasă, în ortăcia dascăliței, a cercetat pe toți convieșturii nelegiuți, îndemnându-i: să între în legalitate. Acestea două printre femei, iar cântăreții și episcopul printre bărbați au grăit împotriva concubinajului, sprijiniți de învățăturile episcopoești. Rezultatul n-a întârziat, căci după praznic imediat s'au cununat 38 de părechii, cel din urmă fiind un octogenar sprijinit de cârje.

Sămânța a căzut în pământ bun.

*Inv. Șirian.*

## Dela episcopul Pahomie Cnezevici la episcopul Petru Petrovici

— Câteva informații, de prof. Ed. I. Găvănescu —

(Urmare)

Acuzațiile care i se aduceau erau multiple: că a ținut adunare cu majoritatea popilor de ritul său și cu fruntașii laici, fără aprobarea imperială, în formă de sinod, sub președinția sa; că vizitează pe orădanii ortodocși; la Bobotează le-a sfințit casele cu prea mare pompă; deasemenea cu prea mare strălucire face și sfințirea holdelor; la procesiune ia cu sine 50 de soldați Siskovicieni, cari trag focuri și în piața de lângă biserică și afară la holdă, iar el apoi le plătește cartușele din banii bisericii și dă fiecărui soldat 17 cruceri, iar ofițerului  $\frac{1}{2}$  kg. cafea și 1 kgr. zahăr; permite cununarea de greco-catolici cu ortodocși. contrar legilor în vigoare...<sup>9)</sup>

Chestiunea vicarului său Thotovici era ultima pe care o cercetă, cu puține zile înaintea morții sale, episcopul Pahomie.

Intr'adevăr avem mai multe acte, datate din 12 Mai 1783. <sup>10)</sup> La 19 Mai episcopul Pahomie deceda, poate subit, cum vom vedea mai departe.

Răspunzând la învinuirea că vicarul său dela Oradea, Ghenadie Thotovici, ar fi ținut un sinod la Varad-Velența, fără o prealabilă aprobare, episcopul Pahomie Cnezevici notifică Consiliului Locotenențial din Buda următoarele — la 12 Mai 1783:

Arată, că a primit Intimatul Consiliului din 24 Martie 1783, împreună cu pâra Comitatului Bihor împotriva vicarului Ghenadie Thotovici, acuzat că a celebrat un sinod la Velența împotriva dispozițiilor

preînalte. În conseință, a chemat pe vicarul său la Arad și s'a informat despre întreaga chestiune.

Așa numitul sinod dela Velența, episcopul Pahomie îl infățișa astfel: Consiliul Locotenențial dela Buda, din porunca Împăratului, prin intimările din 18 Dec. 1782 cu numerele 8149 și 8191, i-a cerut episcopului ca, despre publicarea poruncilor regaști, să supună certificatele Protopopilor din Diecesa sa, întărite cu iscăliturile lor.

Ca să poată cât mai repede împlini acest ordin al Consiliului dela Buda, episcopul i-a chemat pe protopopii săi din districtul Aradului, la sediul Consistorului, pe data de 26 Ianuarie.

Pe de altă parte, pentruca districtul Orăzii Mari, aparținând tot Diecezei arădane, să satisfacă aceasta cerere -- „am dat poruncă — scrie Pahomie — numitului meu vicar Ghenadie Thotovici, ca, prin convocarea Protopopilor situați prea departe de Arad și neputind să vină la Arad fără de multă pierdere de vreme și cu însemnate cheltuieli, să li se facă cunoscută lor și, prin ei, întregului Cler dispoziția Maiestății Sale exprimată în aratele Intimate; și am încredințat să fie adus la cunoștiință cu strictețe proiectul s'ăviturii comitat Torontal, supus mie prin intermediul consiliului Preînalt Regal și elaborat pentru organizarea viitoare a clerului.... în scopul observării exacte sau ca să nu poată afirma vreun preot neștiința și ignoranța, violând în viitor înaltele porunci: ceea ce vicarul meu amintit a îndeplinit chiar, prin certificatele următoare, doveditoare ale protopopilor aceluiași district. supuse recent Exc. Consiliu.”

Și episcopul Pahomie lăsa la aprecierea celor dela Buda să constate, cât de injurios fusese denunțat vicarul său dela Velența, de către comitatul Bihor și adăuga, că a niciun sinod, imputat acestuia, nu a

9.) St. Lupșa o. c. p. 58.

10.) Pahomie Cnezevici către Emeric Christovici, episcopul de Cenad, în jurul unei căsătorii ilicite. Către Consiliul R. L. din Buda, tot în chestiunea unei asemenea căsătorii, oficiate de preotul din Vámos-Láz, acum Kiss-Láz. Și în chestiunea vicarului Ghenadie Thotovici dela Oradea. Arhiva Consistorului, documente necatalogate, sub acest an. 1783.

ost ținut, care nu trebuie și nu se obișnuiește să fie celebrat de către preoți, ci de către Episcopi, nu la Oradea Mare, ci în locuri destinate pentru aceasta, și de altfel foarte ușor poate să observe Inaltul Consiliu aceasta fie și din aceea, că potcapul sau pârlăria monahală cu mult diferă de mitra episcopescă... și nu compete arhimandritului, care în ordine este și vicar, dar în urma fiecărui episcop. Din jude al nobililor Ladislau Kitaly, neavând complectă cunoștință a acestui ornat, prin relația sa nu a putut să informeze deslușit pe Slăvitul Comitat.<sup>11)</sup>

În concluzie episcopul Pahomie ceră, ca să se abțină Comitatul Bihorului dela asemenea reprezentări, până nu are deplină lămurire a lucrului; altfel vicarul său, prin astfel de delațiuni conținute, nu ar mai putea îndeplini poruncile regești.

Raportul acesta e datat din Arad, la 12 Mai 1783.<sup>11)</sup> La 19 Mai 1783 episcopul Pahomie a încetat subit din viață.

Data aceasta a morții sale — necunoscută încă până în prezent, după cât știm — o avem din reprezentăția dela 12 Iunie 1788 a lui Pavel Avacumovici, ce iscălește ca arhimandit al mân. Bezdin, către Consiliul dela Buda.<sup>12)</sup> El arată că moartea neașteptată — „insperată” — a episcopului Pahomie a survenit la 19 Mai. Într'alt act e vorba de aceeași dispariție „inaudita”<sup>13)</sup>. Nu cunoaștem cauzele acestui deces, dar știm că încă dela 1 Iunie Pavel Avacumovici notifica supremului comite al Bihorului, lui Ūrményi, numirea sa ca administrator al văduvitei dieceze arădene.<sup>14)</sup>

Administratorul Pavel Avacumovici găsea într'adevăr Eparhia aradană într'o situație foarte critică. În Bihor, lupta concentrică a autorității și a episcopului catolic deoparte, a unitului Moise Dragosy, care dela 1780, căpătase dela Maria Terezia și „vidicul Beiușului”,<sup>15)</sup> împotriva Ortodoxiei; iar la Arad, lipsa unui vlădică, care să poată rezista. La 5 Iunie 1783 — data e pusă ulterior pe document dar cu aceeași cerneală — administratorul se pânge către „Illustrissimi Dni”, poate, ai Comitatului Bihor, că veniturile ce le avea Episcopia din districtul Orășii Mari fuseseră poprite, nu numai până la data decesului lui Pahomie — 19 Mai — dar și după această zi, de către comitatul bihorean, prin sechestru, la cererea Anei Maria Voivoda de Stromberg, născută de Brandenburg.<sup>16)</sup>

Nu e de mirare dar, că însuși mitropolitul dela Carloviț, Moise Putnic, găsea oportun să vie la Arad, la 7 Iunie, pentru a aranja chestiunile Diecezei și corespondența ei.<sup>17)</sup>

Rămăs fără sprijin la Velența, fără puternicul

11.) Arhiva Consistorului, sub acest an. Concept.

12.) Concept în arhiva Consistorului, din 12 Iunie 1783. Necatalogat.

13.) „... inaudita Illustrissimi ac Rdmi Dni Pachomii Kne-sevics Dioecesis Arad. Eppi morte...” Pavel Avacumovici către „Illustrissimi... Dni”, probabil, ai Bihorului. Concept din 5 Iunie 1783; data e pusă ulterior, cu aceeași cerneală. Arhiva Consistorului. Necatalogat.

14.) Concept în Arhiva Consistorului, din 1 Iunie, 1783. Necatalogat.

15.) „... un domeniu de 136 mii jughere cadastrale”. St. Lupșa a. c. p. 45.

16.) Concept în Arhiva Consistorului arădan.

17.) Scrisoarea lui Pavel Avacumovici, arhimandritul Bezdinului către Consiliul R. L. din Buda. Din Arad 12 Iunie 1783. Concept în Arhiva Consistorului arădan. Necatalogat.

sprijin al lui Pahomie, vicarul Ghenadie Thotovici e transferat de acolo și din Bihor, iar biserica ortodoxă va fi condusă de un protopop și nu de un exarh al episcopului din Arad. Această hotărâre se lua la 25 Iulie 1783, de către imoăratul Iosif II. în urma propunerii comitatului de Bihor, însușită de Consiliul dela Buda și recomandată de Cancelaria imperială și Consiliul de Război dela Viena.<sup>18)</sup>

Astfel ajunge la Oradea protopopul Teodor Arșici, care în 1792, la 20 Februarie, devine președintele Consistorului reorganizat.<sup>19)</sup>

Dar administratorul Pavel Avacumovici nu se dă bătut. Avem raportul său din 5 Oct. 1783 către mitropolitul din Carloviț, ca răspuns la scrisoarea acestuia din 13 Sept., însoțită de Intimatul Consiliului din Buda cu data 11 August, același an, referitor tot la Ghenadie Thotovici.<sup>20)</sup>

(Sfârșitul va urma)

## Cronică Bisericească

„Vestitorul” eparhiei unite dela Oradea ține cu orice preț să facă (pag. 481) o comparație între d. Rădulescu-Motru, care în cartea sa „Românismul” tăgăduiește rostul Ortodoxiei în viața neamului românesc, și între d. Nichifor Craiolic, care, oricum, va fi având mai largi orientări doctrinare și istorice despre Ortodoxie.

Noi, firește, ținem cu d. Craiolic și-l rugăm și noi: să treacă de pe terenul conferențelor sale de acest fel, la expunerea sistematică și integrală a problemei. Așa, cu miez profund și cu formă aleasă, cum D-sa o știe!

*Nunțul apostolic mons. Andrei Cassulo*, care prezintă la noi pe papa Romel, s'a adresat coreligionarilor săi din România cu asemenea cuvinte, reproduse în „Sionul românesc” dela Lugoj (pag. 123): „Știm deja, cât de mult Vă străduți pentru binele sufletesc al credincioșilor și cum Vă năzuți cu toții de a face, prin apostolatul Vostru sfânt, să înflorească în acest scump neam, credința și sentimentul religios”.

Intrebăm: Fără persecuțiile vechi ale catolico-ungurilor și fără de ispitirile mai noi, cari ni-au adus vrajbă pe sate și diferențare sufletească, oare nu puteam noi Românii ortodocși să progresăm și mai mult în „credință și sentiment religios”?

*Inspekția de Mișcare C. F. R.* din Timișoara a săvârșit o foarte frumoasă faptă: Credincioșilor noștri din Curtici, Șofronea și Macia, angajați în serviciul C. F. R., i-a dat posibilitatea ca, după isprăvirea serviciului de zi, să poată întoarce la vetrele lor, mai din vreme, în loc de a-și cheltui vremea, banii și sănătatea prin localuri de așteptare în Arad, până la trenul târziu de seara. Fapta se lauda prin ea însăși. Noi adăogăm mulțumiri cuvincioase.

18.) St. Lupșa o. c. p. 57., fără a-i da însă numele. Vorbește doar de un *exarh energetic și cu autoritate*..

19.) St. Lupșa o. c. p. 58 și 67.

20.) Amintite în conceptul din 5 Oct. 1783. Arhiva Consistorului Arădan.

## Informațiuni

Boboteaza din acest an s'a slugit, la Arad, după rânduiala bisericească, de un sobor de preoți, având în fruntea lor pe I. P. Cuv. arhimandrit Iustin I. Suci, întru cât P. Sf. Sa Părintele episcop era suferind (iar acum se află mai bine). Serviciul s'a făcut în piața Catedralei, în asistența autorităților și Armatei.

## Redacționale

— *I. P. Sf. Sa Părintele Mitropolit Nicolae, dimpreună cu organul mitropolitan „Telegraful Român”, secondat de celelalte reviste eparhiale din mitropolia noastră, au avut, pentru noua redacție a acestei reviste eparhiale cuvinte de calde aprecieri și de îmbărbătare, Neputând trece peste ele, ca nici peste scrieri particulare, dela colegii de redacție, le relevăm aci, pentru un singur motiv, etic: să mulțumim din inimă pentru aceste semne de atenție, pe cari le vrem răscumpărate, după ale noastre puteri, în slujba obștească.*

— Potrivit comunicatului oficial ce-l publicăm în textul de alături, organul eparhial va fi trimis tuturor preoților din Eparhie, nu numai pentruca prin abonamentul lor să contribuie la susținerea acestei reviste, ci și pentruca, prin informațiile și materiile redacționale sporite și îmbunătățite, să poată oferi Cucerniceii Preoțimi o publicație de un folos mai vădit.

— Din prilejul scoaterii primului număr din seria deceniului al șaptelea de viață al revistei noastre, am primit dela câțiva colaboratori unele articole, în legătură cu acest moment jubilar. Dar, în condițiile în cari am scos revista, n'am putut face uz de materialul trimis, Totuși mulțumim, bucușii, pentru atenție.

— La redacție am găsit unele materiale, parte învechite, parte lucrate după alte criterii decât ceace este regula noastră de casă: articole cât mai scurte și bine îngrijite. Deci nu le publicăm. Autorii dacă doresc, le pot ridica, ocașional.

— *Colaboratorii sunt rugați să ne trimită articole și informații numai cu scrisoare îngrijită, sau din mașină, la orice caz numai pe o pagină.*

Nr. 3/1937

## Comunicat

În urma ordinului On. Minister al Cultelor și Artelor Nr. 122.610/15.960/936, apărut în Nr. 38/936, al organului nostru oficial „Biserica și Școala, ca „Comunicat” sub Nr. 6143/1936 și în urma rapoartelor On.

Oficii protopresbiteriale intrate la Consiliul nostru eparhial, am omis din statul de plată al preoțimei, pe toți copiii trecuți peste vârsta de 21 ani.

Aceasta omitere se aplică începând cu statul de plată pe luna Ianuarie 1937.

Ceeace comunicăm pentru știință și orientare.  
Arad, 4 Ianuarie 1937.

Consiliul Eparhial ort. rom. Arad.

## Comunicat

Aflăm de bine să vestim în deobște, că după măsurile ce am luat pentru îmbunătățirea organului eparhial „Biserica și Școala”, Ne simțim îndreptățiți a aștepta, ca aceasta revistă — în deosebire de până aci — să fie abonată de toți preoții din eparhia Noastră.

De aceea am luat măsuri, ca începând cu numărul prim revista să fie trimisă tuturor Cucernicilor Preoți; ceace li-se aduce la cunoștință, cu adaosul că, în schimb, vom stăru pentru un abonament proporțional, în care privință se vor lua încurând măsuri de informație și de urmat.

Arad, 4 Ianuarie 1937.

† Andrei

Episcopul Aradului.

8759/1936

## Comunicat

Consiliul Central Bisericesc Ne înaintează adresa Nr. 11.634/936 din 23 Decembrie a. c. de următorul cuprins:

Cu frățescă dragoste Vă aducem la cunoștință, că pentru promovarea Școalei și Bisericii românești în ținuturile secuizate, Domnul Ministru al Instrucțiunii Dr. C. Angelescu a hotărât: să numească în acele ținuturi 100 de învățători, care să aibă și pregătire teologică, pentru a putea organiza și viața bisericească alături de școală, făcând în una din sălile școlii capelă ortodoxă, pe seama căreia vor fi hirotoniți.

În aceste posturi vor fi numiți teologi — licențiați sau chiar seminariști.

Aducându-Vă aceasta la cunoștință, cu frățescă dragoste Vă rugăm: să binevoiiți a dispune să fie îndrumați tinerii doritori de a ocupa aceste posturi, să adreseze cererile lor direct Onor. Minister al Instrucțiunii, spre a li se putea face numirea.”

Invităm pe ceice doresc a ocupa aceste posturi, să adreseze cererile lor direct Onor. Minister al Instrucțiunii având a încunoștința despre aceasta și Consiliul eparhial.

Arad, 29 Decembrie 1936.

Consiliul Eparhial ort. rom. Arad